

การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้าน จังหวัดเลย

Organizing Informal Learning Management for Potential Development of Traditional Weaving Community Enterprises in Loei Province

มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์¹ ไทโยโรจน์ พวงมณี² จารุวัลย์ รักษ์มณี³ อรทัย จิตไธสง⁴ พชรมณ ใจงามดี⁵ ณศิริ ศิริพริมา⁶

E-mail: marphirom@gmail.com

โทรศัพท์: 08-5109-5355

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์และศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านในจังหวัดเลย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของช่างทอสูงอายุให้มีทัศนคติเชิงบวก เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในศักยภาพของตนเองเกิด “พลังการเปลี่ยนแปลง” ในการขับเคลื่อนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยควรให้การตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในทุกด้านอย่างเหมาะสม สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยควรดำเนินการทั้งด้านการบริหารหลักสูตรการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ การจัดบรรยากาศ และการประเมินผล โดยมุ่งเน้นการนำเสนอหลักสูตรการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เน้นทักษะและความเชี่ยวชาญทางการทอผ้าและอัตลักษณ์ของกลุ่มซึ่งการส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมีความเป็นมาตรฐานเป็นส่วนสำคัญเพื่อให้การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การร่วมมือระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า ผู้ดำเนินการ และผู้ประเมินเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจของกลุ่มทอผ้ามากที่สุด ดังนั้นความสำคัญของการนำทฤษฎีและการประยุกต์ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดการพัฒนาและเติบโตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยเนื่องจากการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันจะเป็นก้าวสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและเติบโตต่อไป

คำสำคัญ: การเรียนรู้ตามอัธยาศัย การพัฒนาศักยภาพ วิสาหกิจชุมชนทอผ้า จังหวัดเลย

Abstract

This article focuses on examining and investigating informal learning arrangements in local weaving community enterprises in Loei Province. The aim is to enhance the development of elderly weavers' capabilities, foster a positive mindset, instill a sense of pride, recognize the value of their potential, and have the transformative power to contribute to the establishment of a lifelong learning society. Informal education should effectively address the specific needs of the target group in every aspect. In order to effectively provide informal education in the weaving community enterprise group in Loei Province, it is crucial to implement a management model that encompasses the management of the learning curriculum, learning resources, organization of the learning environment, and evaluation of outcomes. The learning curriculum should prioritize the presentation of weaving skills and expertise, as well as the group's identity, with a focus on promoting the creation of high-quality standards. Furthermore, it is crucial to foster collaboration among weaving community enterprise groups, operators, and assessors to effectively create a diverse range of curricula that align with the specific requirements and preferences of weaving groups. Therefore, the significance of integrating theory and practice in the organization of informal education is evident in the emergence of community weaving enterprises in Loei Province. The provision of support and collaboration is crucial in fostering a society that promotes sustainable learning and ongoing development.

Keywords: Informal learning, potential development, weaving community enterprise, Loei province

¹อาจารย์ประจำ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

²อาจารย์ประจำ สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

³อาจารย์ประจำ สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

⁴อาจารย์ประจำ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

⁵อาจารย์ประจำ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

⁶อาจารย์ประจำ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ความนำ

มิติของการเรียนรู้อิสระเป็นรูปแบบการศึกษานอกระบบที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้, การคิดวิเคราะห์, ทักษะต่างๆ และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม วิธีคิด และการปฏิบัติงาน นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ (ณภัทรภพ ทอธรีน และเด่น ชะเนติยัง, 2565) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบนี้นับว่าตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมที่เขาอยู่ โดยใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงการทำงานและชีวิตประจำวัน สำหรับการเรียนรู้อิสระในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรมีเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการจริง เวลาที่กำหนด การทดลองปฏิบัติจริง และกระบวนการที่นำไปสู่การปรับใช้ โดยคำนึงถึงลำดับและขั้นตอนตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การเรียนรู้ควรได้รับการสนับสนุนจากผู้จัดกิจกรรมและวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ใหม่ ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้อิสระสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้ที่ท้อแท้เป็นอาชีพจึงมีคุณค่าอย่างยิ่ง ช่วยให้พวกเขามีความสุขในชีวิต รู้สึกมีคุณค่า และเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งส่งผลในสามด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการส่งเสริมคุณค่า (ปรวพรรณ ดวงรัตน์ และคณะ, 2563)

สำหรับการทอผ้าไม่เพียงแต่เป็นภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดเลยเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความ เป็นอยู่และประเพณีที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในดินแดนที่เต็มไปด้วยภูมิประเทศที่งดงามและวัฒนธรรมที่หลากหลาย การทอผ้าได้ กลายเป็นศิลปะที่แสดงถึงความรัก ความอดทน และความสามารถในการสร้างสรรค์ของชาวเลย ผ้าทอพื้นบ้านของจังหวัดเลยไม่ เพียงแต่มีความสวยงามในเชิงศิลปะเท่านั้น แต่ยังบรรจุเรื่องราว ความเชื่อ และค่านิยมของชุมชนไว้ในแต่ละลายผ้า มันเป็น การแสดงออกถึงจิตวิญญาณของชุมชน โดยผ่านการใช้สี สัน ลวดลาย และเทคนิคที่เฉพาะตัว ซึ่งไม่เพียงแต่สะท้อนถึงธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังสื่อถึงภูมิปัญญา ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของพวกเขา นอกจากนี้ การทอผ้ายังเป็น แหล่งรายได้สำคัญสำหรับชุมชนในจังหวัดเลย ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาวิถีชีวิตและเสริมสร้างเศรษฐกิจในท้องถิ่นได้ การทอผ้าไม่ เพียงแต่ช่วยให้ผู้หญิงในชุมชนมีบทบาทและเป็นแหล่งรายได้เท่านั้น แต่ยังเป็นการรักษาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปะการ ทอผ้าที่มีค่าในที่สุด การทอผ้าในจังหวัดเลยไม่เพียงแต่เป็นการส่งต่อภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งเสริมความสามัคคี และรักษาวัฒนธรรมที่ยั่งยืน การทอผ้าพื้นบ้านจึงไม่เพียงเป็นเรื่องของศิลปะและการ ทำงานเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนสำคัญของชีวิตและวัฒนธรรมที่ชาวเลยภาคภูมิใจและต้องการรักษาไว้สืบต่อไป

อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่กลุ่มทอผ้าในจังหวัดเลยและการประชุมระดมความคิดเห็นในช่วงปี 2563 พบว่าปัญหาของช่าง ทอในจังหวัดเลยมีหลายประการประกอบไปด้วย อายุที่มากขึ้นของช่างทอซึ่งทำให้การทำงานและการเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ มีความ ยากลำบากมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องความไม่คล่องตัวในการใช้เทคโนโลยีหรือทักษะดิจิทัล ซึ่งจำเป็นสำหรับการตลาดในยุค ปัจจุบัน คุณภาพของผ้าทอที่ผลิตออกมาอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้ เนื่องจากมีปัญหาระบบการควบคุม คุณภาพ ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ดึงดูดความสนใจของลูกค้า เนื่องจากการออกแบบและสีสันทันสมัยไม่ตอบโจทย์ นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมา ยังไม่สามารถตามทันแนวโน้มของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และยังมีปัญหาไม่เต็มใจในการเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ ที่สามารถช่วย ให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจและตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าในยุคปัจจุบันได้ ช่างทอผ้าฝ่ายมักเผชิญกับปัญหาในการปรับตัว ยอมรับเทคนิคและนวัตกรรมใหม่ๆ ในการทอผ้า จึงมีทักษะในการตลาดที่จำกัดและขาดความเข้าใจในความต้องการของลูกค้าในยุค ปัจจุบัน ขาดแรงจูงใจในการศึกษาและเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ ทำให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ได้ การขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในสถานที่ทอผ้ายังเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ทำให้ช่างทอมีทักษะที่จำกัดและไม่ หลากหลาย ซึ่งส่งผลต่อการผลิตผ้าทอและการควบคุมคุณภาพของสินค้าที่ออกสู่ตลาด การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นก้าวสำคัญที่ ช่วยพัฒนาระบบการศึกษาเดิม ๆ ให้เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นไปกับการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยที่เป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงของภาคใต้ของประเทศไทย หลักการและ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นวิธีการที่ให้โอกาสแก่บุคคลในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยได้เรียนรู้และ พัฒนาทักษะตามความสามารถและความพอใจของตนเอง โดยการให้เสริมสร้างความเข้าใจและความสามารถในการทำงานที่สอดคล้อง กับความต้องการและอุปนิสัยจากอุตสาหกรรมทอผ้า ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะเป็นแหล่งที่สร้างสรรค์ความรู้และพัฒนา ศักยภาพของกลุ่มทอผ้าและสมาชิกอย่างเป็นระบบและมีความหลากหลาย เช่น การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การฝึกฝนทักษะทางวิชาการและ ทักษะด้านอารมณ์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านสมรรถภาพและความเป็นผู้นำของกลุ่มเหล่านี้ ด้วยการให้โอกาสในการเรียนรู้ตามความ สนใจและสไตล์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล สร้างสรรค์ให้มีความกระตือรือร้นและมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ไปในทิศทางที่ตนเองต้องการ (Jones, 2023) ซึ่งตอบสนองตามความต้องการและสิ่งที่สนใจของกลุ่มทอผ้าและสมาชิก มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติและเพิ่มพูน ทักษะตามแต่ละคน เช่น การฝึกฝนทักษะการทอ การสร้างสรรค์ดีไซน์ และการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการเรียนรู้ (Smith,

2018) ภายใต้สภาพแวดล้อมเรียนรู้ที่สนุกสนานและกระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Brown, 2020) นอกจากนี้ยังสร้างโอกาสให้กลุ่มทอผ้าและสมาชิกได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้จากกัน เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Johnson, 2019) ที่สำคัญการจัดการเรียนรู้ตามอัยยาคัยคือการสร้างความยั่งยืนและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กลุ่มทอผ้าและสมาชิกสามารถเตรียมตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในวงจรอุตสาหกรรมได้อย่างเหมาะสม (Davis, 2021)

มิติของการเรียนรู้มีความหลากหลายและไม่จำกัดเฉพาะในระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดขึ้นได้จากการศึกษาจากระบบและการเรียนรู้ตามอัยยาคัย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากบุคคลเอง สามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แม้ว่าบุคคลนั้นอาจไม่มีความต้องการที่จะเรียนรู้ แต่การใช้ชีวิตประจำวันของบุคคลนั้นต้องเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ดังนั้น บุคคลจำเป็นต้องนำการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมาใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด การเรียนรู้ตามอัยยาคัยจึงเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งมีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ โดยช่วงวัยที่มนุษย์เกิดการเรียนรู้ได้จำกัดเฉพาะในระบบโรงเรียนเท่านั้น (ปรวพรรณ ดวงรัตน์ และคณะ, 2563) ผ่านการสัมผัสกับผู้คน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และแพลตฟอร์มออนไลน์มนุษย์จึงมีศักยภาพในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสามารถสร้างความรู้และความเข้าใจในหัวข้อที่ตนสนใจได้ด้วยการดู อ่าน ฟัง การเรียนรู้ด้วยตนเองนี้เป็นวิธีหนึ่งที่มนุษย์เลือกศึกษาตามความสนใจ ความถนัด หรือความต้องการเพื่อสนับสนุนการดำเนินชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามสำหรับผู้กลุ่มสูงอายุอาจพบกับอุปสรรค ในการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง (Palanithurai & Seerangarajan, 2018) เนื่องจากข้อจำกัดทางการทำงาน การเดินทาง อายุ หรือสุขภาพ (Bandura & Walters, 1977) ทำให้พวกเขายังคงปฏิบัติตามวิธีเดิมๆ แม้ว่าตลาดและความชอบของผู้บริโภคจะเปลี่ยนไป การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสามารถเพิ่มความรู้และความเข้าใจจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนมีทิศทางการปฏิบัติที่ชัดเจน (เบญจนาศิริรัตน์ ไกรทิพย์ และเทอดเกียรติ แก้วพวง, 2564) ดังนั้นการเข้าถึงการศึกษาและโอกาสในการพัฒนาจากภาครัฐหรือเอกชนจึงสำคัญสำหรับการเพิ่มรายได้ คุณภาพชีวิต และความมั่นคงในอาชีพ (บุศรา นิยมเวช, 2563)

ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ในระบบผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการทอผ้าสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย จำเป็นต้องมีการเข้าใจและปฏิบัติตามองค์ประกอบของโปรแกรมการเรียนรู้ตามอัยยาคัย วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ กลุ่มผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาของการเรียนรู้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูลและสื่อการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และ วิธีการประเมินผล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน (วรรณวีร์ ภูมิพลเดชอม และ คณะ, 2566) การศึกษานี้มุ่งเน้นบทบาทของการจัดการเรียนรู้แบบอัยยาคัยซึ่งเป็นการศึกษานอกสถานศึกษา ทว่าในบริบทนี้ การจัดการเรียนรู้ตามอัยยาคัยหมายถึงการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยเฉพาะกลุ่มทอผ้าที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านที่มีความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการกำหนดเงื่อนไขกฎระเบียบ และแนวทางการทำงานร่วมกัน เพื่อความยั่งยืนของกลุ่มเพื่อการจัดการเรียนรู้ตามอัยยาคัยสำหรับการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านจังหวัดเลย

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามอัยยาคัยและการเรียนรู้ในระบบของกลุ่มทอผ้า

การเรียนรู้ตามอัยยาคัย (informal education) เป็นกระบวนการที่บุคคลนำเสนอเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง ค้นหาทรัพยากร และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้สอนแบบดั้งเดิม ผู้เรียนจะควบคุมและนำทางการเรียนรู้ของตนเองตลอดกระบวนการ ส่วนการเรียนรู้ในระบบ (Informal learning) หมายถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ผ่านการทำงาน การเล่น หรือกิจกรรมอื่นๆ โดยไม่มีโครงสร้างการศึกษาแบบเป็นทางการ การเรียนรู้ไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าและมักไม่ได้รับการยอมรับในรูปแบบทางการศึกษา นิยามของการเรียนรู้ตามอัยยาคัย คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้กับผู้จัดกิจกรรมที่เป็นหน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าให้มีความก้าวหน้าทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งผู้เข้ามาเรียนเป็นสมาชิกกลุ่มที่เข้ามาร่วมเรียนรู้อย่างมีความสุขและพร้อมจะนำความรู้ใหม่ไปพัฒนางานของตนเองให้มีคุณภาพ ในด้านการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการต่าง ๆ ที่มีงบประมาณจากภาครัฐหรือสถาบันการศึกษาสนับสนุน โดยก่อนลงพื้นที่เข้าไปส่งเสริมและพัฒนาผู้ดำเนินการมีลงพื้นที่สำรวจความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยเทคนิควิธีการวิเคราะห์สภาพและปัญหาที่กลุ่มประสบเพื่อให้กลุ่มได้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการดำเนินการ พฤติการณ์ปฏิบัติงาน และคุณภาพของผ้าทอที่เปลี่ยนไปทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่แฝงอยู่บนพื้นผ้า ในส่วนของกลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สมาชิกกลุ่มมีการนำภูมิปัญญาด้านการทอผ้ามาสร้างคุณค่าและมูลค่าผ่านการผลิตและการจำหน่ายให้กับผู้สนใจที่ต้องการใช้ผ้าในการนำไปประดับตกแต่ง

ร่างกายหรือนำไปตัดเย็บเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย โดยสมาชิกกลุ่มมีทักษะการทอ การออกแบบลวดลาย และการย้อมสี โดยที่การตั้งกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่ของกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านนั้น ๆ ซึ่งมีหลายทฤษฎีที่ใช้ในการเรียนรู้ตามอริยาศัยได้แก่ การสร้างความรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ของ Knowles ผ่านแบบจำลอง 3 รูปแบบได้แก่ แบบจำลองของ Knowles แบบจำลองการเรียนรู้ตนเองของ Gibbons และแบบจำลองการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Experiential Learning Model ของ Kolb) ผ่าน 4 ขั้นตอนย่อยเริ่มจาก การมีประสบการณ์โดยตรง การสังเกต การสรุปแนวคิด และการทดลองใช้ กล่าวได้ว่าการเรียนรู้ตามอริยาศัยและการเรียนรู้นอกระบบจึงเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต (lifelong learning) ที่สามารถช่วยให้บุคคลพัฒนาทักษะ ความรู้ และความเข้าใจที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตและการทอผ้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน เกิดการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และส่งเสริมให้ช่างทอเหล่านั้นเป็นผู้รู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความคิดสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น

การศึกษาตามอริยาศัย เน้นให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น สามารถเลือกและตัดสินใจเองได้บนฐานของบูรณาการกับการดำรงชีวิต และตอบสนองการดำรงชีวิตอย่างเป็นระบบ เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่พึงประสงค์ ผ่านแนวคิดสำคัญของการจัดที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนในทุกๆ ด้านเพื่อนำไปสู่การออกแบบระบบกิจกรรมหรือ โครงการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม (จิราภรณ์ จันทรโณม และสุวิน ทองปั้น, 2563) การศึกษาตามอริยาศัยแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ 1) ความรู้พื้นฐานสายสามัญ 2) ความรู้และทักษะอาชีพ และ 3) ความรู้ทั่วไป (บุศรา นิยมเวช, 2563) สำหรับการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าเป็นการจัดการเรียนรู้ตามอริยาศัยประเภทอาชีพที่กลุ่มต้องการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานด้านการทอผ้า สำหรับรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอริยาศัยที่มีผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายนั้นมืองค์ประกอบที่แตกต่างจากทั่วไป (คมกฤษ จันทรขจร, 2551) เพราะเนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าเป็นผู้สูงอายุและไม่ได้เป็นการเรียนเพื่อการได้ประกาศนียบัตร ดังนั้นควรจัดองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอริยาศัยของผู้สูงอายุ 2) พื้นที่เรียนรู้ 3) ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ 4) ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ 5) ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ 6) กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ 7) ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ และ 8) วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ (ปรวพรรณ ดวงรัตน์ และคณะ, 2563) ซึ่งการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรนั้นควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของผู้เรียนต้องการเรียนรู้ ในกรณีของการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงวัยและมีข้อจำกัดต่างๆ จำเป็นต้องระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อหาเนื้อหา ประเด็นกระบวนการ ระยะเวลา และผลการจัดการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นจากกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับ พรปรีณัน เขมาภรณ์ และอภิชาติ เสนะนันท์ (2566) ที่พบว่า การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่มีเนื้อหาเรื่องราวหรืออาชีพที่อยู่ในท้องถิ่น จะต้องนำคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร เพื่อที่จะได้มีการแก้ปัญหาและพัฒนาปัญหาหรือความต้องการของชุมชนที่ต้องการเข้าไปจัดกระบวนการศึกษาได้อย่างยั่งยืน ให้ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ตามอริยาศัยสำหรับผู้สูงอายุในกลุ่มวิสาหกิจทอผ้า เน้นให้ผู้เรียนคือช่างทอที่ผ่านการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตนเองเพื่อกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นผ่านองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้น ผ่าน ความรับผิดชอบและการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การค้นหาและเลือกทรัพยากร การกำหนดวิธีการเรียนรู้ และการประเมินผลของตนเองที่มีการกระตุ้นแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การสร้างและใช้ประโยชน์จากเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่เรียน เช่น เพื่อน ผู้เชี่ยวชาญ หรือชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อรองรับการเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง โดยผสมผสานการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ สร้างสื่อการเรียนรู้ และการสื่อสารกับผู้อื่นในเครือข่ายการเรียนรู้ และการประเมินผลที่หลากหลายการประเมินผลการเรียนรู้จากการประเมินจากผลงาน การสะท้อนความคิด และการประเมินผลจากตนเองและผู้อื่น และการจัดการเรียนรู้ตามอริยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเน้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่จำกัดอายุหรือสถานที่

2. ความสำคัญของการเรียนรู้ตามอริยาศัย

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามอริยาศัยเกิดจากเป็นการพัฒนาจาก Pedagogy และ Andragogy ที่เน้นการเรียนรู้ที่นำโดยครูและนำโดยผู้ใหญ่ตามลำดับ ในขณะที่ Heutagogy เน้นการเรียนรู้ที่นำโดยตัวผู้เรียนเอง สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้มีอิสระในการเรียนรู้ และช่วยให้พวกเขาพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้เพื่อชีวิต (lifelong learning) และการเรียนรู้เพื่อค้นหา (self-determined learning) ซึ่งมีความสำคัญได้แก่ เสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้เอง มีอิสระและความรับผิดชอบ พัฒนาทักษะและนิสัยที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างแท้จริง การเรียนรู้ตามอริยาศัยมีความสำคัญและประโยชน์อย่างมากทั้งเด็ก นักเรียน วัยทำงาน วัยชรา องค์กร สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าต่างๆ และวัฒนธรรมการทอผ้าและช่างทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมซึ่งการเรียนรู้

ตามอัยยาศัยสามารถกระตุ้นนวัตกรรมและการประกอบการท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจชุมชนผ่านทักษะและความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เพราะการเรียนรู้ตามอัยยาศัยช่วยให้ช่างทอผ้าสามารถเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาและเทคนิคการทอผ้าแบบดั้งเดิม พร้อมทั้งสำรวจและผสมผสานวิธีการใหม่ๆ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มมูลค่าและตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าท้องถิ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมการทอผ้าไปพร้อมกับ การตอบสนองต่อความต้องการของตลาดร่วมสมัย จึงมีประโยชน์และสำคัญสำหรับการพัฒนาบุคคลและสังคมในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน

3. การศึกษาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผ้าทอและความท้าทายและโอกาส

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนถือเป็นกลยุทธ์หลักในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977) ซึ่งชี้ว่าการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะสามารถเกิดขึ้นผ่านการสังเกตและ การเลียนแบบ (Porter, 1998) นอกจากนี้ ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ (ชุมชนทอผ้าพื้นบ้านมีทั้งความท้าทายและโอกาสที่สำคัญในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ความท้าทายหลักคือการปรับตัวเข้ากับตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ และการแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศ (Bessière, 1998) อย่างไรก็ตาม ชุมชนทอผ้าพื้นบ้านยังมีโอกาสในการสร้างสินค้าที่มีเอกลักษณ์และสามารถสะท้อนถึงวัฒนธรรมและตัวตนของชุมชน (Ray, 1998) จากข้างต้นจึงเห็นได้ว่าการเรียนรู้ตามอัยยาศัยในศิลปะและงานฝีมือดั้งเดิมจึงบทบาทอย่างมากในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยที่กำลังประสบปัญหาหลายด้านทั้งอายุ กระแสสังคม ทิศทางของการพัฒนาผ้าทอย้อมสีธรรมชาติทดแทนการใช้สารเคมีที่สร้างมลพิษแก่ช่างทอและสิ่งแวดล้อม ภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นและ ยุคผู้สูงอายุ นโยบายของภาครัฐ และแนวโน้มของการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ตามอัยยาศัยเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การถ่ายทอดความรู้และทักษะในการทอผ้า ซึ่งเป็นหนึ่งในศิลปะและงานฝีมือดั้งเดิมของประเทศไทย สืบทอดมา ยาวนาน ผ่านรูปแบบการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการนี้ ช่างทอผ้าและผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันได้อย่างอิสระโดยไม่จำกัดอยู่ในกรอบการศึกษาแบบดั้งเดิม (Nonaka & Takeuchi, 1995) เพราะการทอผ้าไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกถึงความงามในด้านศิลปะเท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน (Lefferts & Aung-Thwin, 2010) การเรียนรู้ตามอัยยาศัยในด้านนี้จึงมักเกี่ยวข้องกับการสั่งสมประสบการณ์จากผู้รู้และการปฏิบัติจริงซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและเข้าใจถึงถึงความหมายและเทคนิคต่างๆ ในการทอผ้าซึ่งการเรียนรู้ตามอัยยาศัยในหมู่ช่างทอผ้าไทยเป็นกระบวนการที่สำคัญในการรักษาและพัฒนาทักษะการทอผ้า ผ่านการสืบทอดความรู้จากหนึ่งรุ่นสู่อีกรุ่น ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทั้งเป็นมรดกวัฒนธรรมและเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ (Hall, 2009) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทั้งเป็นมรดกวัฒนธรรมและเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ อีกทั้งช่วยให้ช่างทอผ้าสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ดีขึ้น โดยการนำเทคนิคใหม่ๆ หรือการออกแบบลวดลายใหม่ๆ เข้ากับงานทอผ้า (Lansing & Kreutzer, 2017) การผสมผสานระหว่างความรู้ดั้งเดิมและนวัตกรรมสร้างสรรค์จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านของไทยสามารถยืนหยัดและเจริญเติบโตในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น การเรียนรู้ตามอัยยาศัยในศิลปะและงานฝีมือดั้งเดิม เช่น การทอผ้า ไม่เพียงแต่เป็นวิธีการสำคัญในการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่สร้างความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อีกด้วยและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

การจัดการเรียนรู้ตามอัยยาศัยสำหรับพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามอัยยาศัยสำหรับพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลย

กรณีวิสาหกิจชุมชนทอผ้าสามารถบูรณาการการเรียนรู้ตามอัยยาศัยในหลายด้านเพื่อให้กิจกรรมและการดำเนินงานมีความเหมาะสมมากที่สุดโดยมี การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ สภาพภูมิประเทศของจังหวัดเลย ฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมเกี่ยวกับผ้าทอและฝ้าย สร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างในชุมชนที่ส่งเสริมให้ทุกคนแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทอผ้า รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้หรือวงเสวนาเพื่อให้ช่างทอมีโอกาสในการเรียนรู้จากกันและกัน ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบผสมผสาน นำเอาทักษะดั้งเดิมและความรู้ใหม่ๆ เข้าด้วยกันผ่านการสอนแบบปฏิบัติการ การสาธิต การเรียนรู้ผ่านวิดีโอ และการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้ช่างทอได้เรียนรู้ในแบบที่ตนเองสะดวก จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนให้ชุมชนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ การออกแบบผลิตภัณฑ์หรือการตลาด ส่งเสริมให้มีการอัปเดตความรู้อย่างสม่ำเสมอ การเชื่อมโยงกับตลาดและลูกค้า ให้ช่างทอมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการและแนวโน้มของตลาด รวมถึงการสร้างเครือข่ายกับผู้ซื้อและผู้

จำหน่าย เพื่อเพิ่มโอกาสในการขายผลิตภัณฑ์ มุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความยั่งยืน สอนช่างทอให้ใช้วัสดุที่ยั่งยืนและแนะนำวิธีการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ ในผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืน มีการประเมินผลและการติดตามผล ทำการประเมินผลการเรียนรู้และผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ช่างทอและชุมชนสามารถเห็นความก้าวหน้าและแนวทางในการปรับปรุงช่วยเพิ่มศักยภาพในการผลิต นวัตกรรม และการตลาด ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนและวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว

ทั้งนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามอริยาศัยให้กับกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าชุมชนนั้นต้องจัดให้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการจัดอบรมหรือการเรียนรู้ทั่วไปโดยต้องปรับให้สอดคล้องกับความต้องการใช้งานในเนื้อหาความรู้ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เข้าเรียนรู้ สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ Gagne ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การดึงดูดความสนใจ และแจ้งวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ 2) การกระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิม 3) การนำเสนอเนื้อหาสาระใหม่ และให้แนวทางการเรียนรู้ 4) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากบทเรียนในรูปแบบต่าง ๆ 5) การให้ข้อมูลย้อนกลับ 6) การประเมินผลการเรียนรู้ 7) การส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดหลักการนำเสนอเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระได้ดี รวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน (วรรณวีร์ ภิรมพศเตโชดม และ คณะ, 2566) ส่วนหลักสูตรที่ผู้จัดการเรียนรู้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า นั้น จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทและความต้องการที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาให้ผ้าทอมีคุณภาพตั้งแต่ต้นทางไปจนถึงปลายทาง ดังนั้นการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ตามอริยาศัยมีดังนี้ 1) หลักสูตรการปลูกฝ้าย 2) หลักสูตรการแปรรูปเส้นใย 3) หลักสูตรการย้อมสีธรรมชาติ 3) หลักสูตรการสร้างลวดลาย 4) หลักสูตรการทอ 5) หลักสูตรการบริหารจัดการกลุ่ม 6) หลักสูตรการตลาดและการประชาสัมพันธ์ 7) หลักสูตรการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและส่วนของเอกชน สำหรับรูปแบบของการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในแต่ละหลักสูตรนั้นสามารถกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการเติมเต็มความรู้เดิมสู่เป็นการเสริมสร้างให้มีการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่ รูปแบบการผลิตใหม่ วิธีการใหม่ กระบวนการใหม่ที่เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการประกอบอาชีพของตนเอง เพื่อให้การเรียนรู้มีความยั่งยืน สามารถสร้างรายได้บนฐานของความใส่ใจชุมชน มีการเชื่อมโยงเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมเข้ามาร่วมกับการใช้และการพัฒนาทรัพยากรที่อยู่ในพื้นที่อย่างเต็มศักยภาพ และมีการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาด้วย (ไพฑูริย์ ผิวนาง, 2561) โดยวิทยากรจะเป็นผู้จัดการกระบวนการพัฒนา มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้เรียนที่เข้ามาเรียน เช่น การเตรียมวัสดุและการย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบลาย การทอ พร้อมกับการทดลองปฏิบัติการเพื่อให้ปัญหาที่ผู้เรียนประสบได้คลายตัวลง

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอาชีพ เป็นการอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ การผลิตงบประมาณ การตลาดและการประชาสัมพันธ์และภาคปฏิบัติ รวมถึงการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ (น้ำฝน กันมา, ลำไย สีหามาตย์ และวิลาวัลย์ สมยาโรน, 2565)

อย่างไรก็ตามรูปแบบดังกล่าวสามารถช่วยขับเคลื่อนและส่งเสริมการเรียนรู้ตามอริยาศัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้สามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน ที่ต้องมีการใช้ความรู้เป็นฐาน เพื่อทำให้ทำให้คนมีความรู้มีทักษะและความสามารถ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า จึงต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญ ดังนี้ 1) การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ เพื่อการสร้างการจดจำเนื้อหาการเรียนรู้ มีการดูแลเรื่องแสง เสียง อุณหภูมิให้เหมาะสม สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ ควรสร้างความรู้สึกรักชีวิตชีวา มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่ทันสมัย และพื้นที่ที่ส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2) การสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยบนพื้นที่การเรียนรู้ตามอริยาศัยที่ต้นนั้นควรมีบรรยากาศที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุให้อยากเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้จัดพื้นที่การเรียนรู้ควรคำนึงถึงบรรยากาศของความผ่อนคลาย มีความเงียบสงบเป็นส่วนตัว มีความอิสระ ที่หรือมีดนตรีบรรเลงเบา ๆ เพื่อสร้างสุนทรีย์ในการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจ คิด หรือเลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมโดยปราศจากการบังคับ บรรยากาศอบอุ่น เป็นมิตร เติมไปด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีการให้คำแนะนำปรึกษาตลอดการเรียนรู้ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีบรรยากาศท้าทาย ที่มีการกระตุ้นให้เสริมแรงให้เกิดความกระตือรือร้น และสร้างความมั่นใจในการลงมือปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และมีบรรยากาศแบ่งปัน ที่ทุกคนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีคุณค่าและก่อให้เกิดประโยชน์ได้ ส่วน 3) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ด้วยการรวมกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกันมาปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแบ่งปันประสบการณ์ที่แตกต่าง รวมถึงร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลในสังคม โดยการสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายให้เกิดขึ้นนั้น 4) การนำวิทยากรที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มมาให้ความรู้ เพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินการทั้งต้นทางที่เกี่ยวกับการปลูกฝ้ายเพื่อการเตรียมเส้นใยไว้เป็น

วัสดุสำหรับการทอผ้าในอนาคต ซึ่งกลุ่มผู้เรียนรู้จะได้รับความรู้ในทุกขั้นตอนของต้นแบบ โดยกิจกรรมการพัฒนายังต้องกระตุ้นและหนุนเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดโครงการอย่างต่อเนื่อง

2. หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า

ภายหลังจากการตั้งเป้าหมาย การวางแผนการเรียนรู้ ของการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลย การดำเนินการต่อไปคือ การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับสภาพของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยผ่านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าเป็นกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน และผู้สูงอายุ ที่รวมตัวกันขึ้นมาเพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้ามาสร้างรายได้ให้กับช่างผู้ทอ และทำให้วัฒนธรรมการทอผ้าคงอยู่คู่กับชุมชนตลอด กล่าวได้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนช่วยให้ประชาชนในกลุ่มมีงานทำเพิ่มขึ้น และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (พัชรินทร์ เครือเทพ, 2559) การพัฒนาและการขับเคลื่อนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีมาตรฐานผลิตภัณฑ์นั้นสามารถทำได้โดยการเรียนรู้ตั้งแต่การเตรียมเส้นใย การย้อมสี เช่นเดียวกับการทำความเข้าใจคำว่า “อัตลักษณ์” เพื่อที่จะนำสิ่งที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์มาเชื่อมโยงกับการออกแบบสร้างสรรค์ผ้าทอให้มีลักษณะพิเศษ เหล่านี้จึงล้วนต้องใช้รูปแบบการเรียนรู้เฉพาะที่มีทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติการเข้ามาหนุนเสริม (บุษบา หินเธาว์ และคณะ, 2566) เช่นเดียวกับการเรียนรู้เกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทรัพย์สินทางปัญญา รากเหง้าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ทรัพยากรในท้องถิ่นที่สามารถนำมาผสมผสานและสร้างเป็นนวัตกรรมใหม่ขึ้นมาผ่านกระบวนการปฏิบัติการผลิตต้นแบบสำหรับการนำไปพัฒนางานต่อไป (ลิตา พิมพา และคณะ, 2566) หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้มีดังนี้ 1) การจัดการศึกษาเท่าที่บุคคลพึงได้รับ 2) ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง 3) บูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต 4) สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งเนื้อหาความรู้ บุคลากรที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น (จิราภรณ์ จันทรโณม และสุวิน ทองปั้น, 2563) เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายผู้จัดกิจกรรมต้องเน้นความยืดหยุ่น และมีความหลากหลายของเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ เกิดความเครียด ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการจึงต้องเป็นไปตามความต้องการของสมาชิกกลุ่มทอผ้าในฐานะผู้เรียนสำหรับการนำความรู้ไปพัฒนางานให้มีคุณภาพต่อไป

อย่างไรก็ดีการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น อาจไม่สอดคล้องกับความต้องการที่จะเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกในการเดินทางออกนอกพื้นที่ไปเรียนรู้ หรือเนื้อหาที่เรียนไม่สอดคล้องกับที่ตนเองต้องการพัฒนาอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับสภาพร่างกายที่ไม่เอื้อต่อการนั่งหรือทำกิจกรรมที่ไม่ถนัดนาน ๆ ก็อาจส่งผลทำให้เกิดปัญหากับร่างกายและจิตใจจากการเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ นั้น อย่างไรก็ดีแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความกระตือรือร้นและสนใจในการเรียนรู้ แสดงออกซึ่งความรู้สึกชอบ และเอาใจใส่ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้ประสบในแต่ละวันของการดำเนินชีวิตสร้างทัศนคติเชิงบวกให้เกิดขึ้นต่อตนเอง สร้างความภาคภูมิใจและเกิดการมองเห็นคุณค่าที่มีและศักยภาพของตนเอง สิ่งนี้จะผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการเป็น “ภาระ” ให้เป็น “พลัง” ในการขับเคลื่อนและการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี (ปรวพรรณ ดวงรัตน์ และคณะ, 2563) ก่อนการจัดกิจกรรมจำเป็นต้องลงพื้นที่เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยน และสนทนากลุ่มเพื่อการค้นหาความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก่อนที่จะไปจัดกระบวนการเรียนรู้พบว่ามีความสำคัญที่จะทำให้ได้เนื้อหา ระยะเวลาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุที่อาจมีปัญหาทั้งร่างกายและจิตใจ ก่อนการดำเนินการสร้างหลักสูตรอบรมและพัฒนานั้นต้องทำการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำผลสรุปที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนมาบริหารงาน มีการประสานงานกับวิทยากร ส่วนด้านหลักสูตร มีองค์ประกอบย่อยได้แก่ เนื้อหาสัมพันธ์กับการใช้ชีวิต สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก มีความเหมาะสมกับผู้เรียน โดยที่หลักสูตรต้องยืดหยุ่น มีการปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่อง ด้านการเรียนการสอน มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ เน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี มีสื่อการสอนเหมาะสมและทันสมัย มีการกำหนดปัญหาและร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา กำหนดโจทย์ปัญหาที่แตกต่างกัน ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและวิเคราะห์ปัญหาเป็นเกณฑ์การประเมินผล ซึ่งจะต้องจัดหาวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษา หรือวิทยากรในพื้นที่ (ณภัทรภาพ ทองริน และเด่น ชะเนติยง, 2565)

สำหรับหลักสูตรการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการระยะสั้นนั้น ต้องมีการวางแผนเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้และทัศนคติที่ผู้ดำเนินการตามโครงการต้องพิจารณา 6 องค์ประกอบดังนี้ 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านการเรียนรู้ 4) ด้านแหล่งเรียนรู้ 5) ด้านการจัดบรรยากาศของสถานที่ 6) ด้านการประเมินผล อนึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย ได้แก่ งานวิจัยของพรปรีณัน เหมภรณ์ และอภิชาติ เลนะนันท์ (2566) ได้พัฒนาหลักสูตรการทำผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำของศูนย์

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเขาย้อย พบว่าจำเป็นต้องมีการออกแบบหลักสูตรที่ชัดเจน โดยมีการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล เช่นเดียวกับหลักสูตรต้องมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมาย 4) โครงสร้างเวลาเรียน 5) แผนการจัดการเรียนรู้ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7) การวัดผลและประเมินผล

สำหรับหลักสูตรการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เหมาะสมผ่านการอบรมให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยประกอบด้วยหลักสูตรดังนี้

- 1) หลักสูตรการเรียนรู้ฝ้ายและการปลูกฝ้ายสำหรับนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทอผ้า และอนุรักษ์พันธุ์ฝ้ายพื้นเมือง
- 2) หลักสูตรการแปรรูปเส้นใยฝ้ายเพื่อมาตรฐานก่อนการทอและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมการทอผ้า
- 2) หลักสูตรการพิจารณาและการตรวจสอบวัตถุดิบ เครื่องมือและอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าให้ได้มาตรฐาน
- 3) หลักสูตรการย้อมสีธรรมชาติและสีเคมีที่มีคุณภาพและยอมรับได้ในมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 4) หลักสูตรการออกแบบลวดลายผ้าทอด้วยการมัดหมี่ลวดลายอัตลักษณ์จังหวัดเลย
- 5) หลักสูตรการออกแบบเทคนิคการทอผ้าให้มีลวดลายแบบใหม่และสร้างสรรค์
- 6) หลักสูตรการทอผ้าแบบผสมผสานเทคนิควิธีการมัดหมี่ผสมผสานกับขีด
- 7) หลักสูตรการตรวจสอบคุณภาพผ้าทอมือและการแก้ปัญหาจากกระบวนการทอ
- 8) หลักสูตรการเตรียมผ้าทอสำหรับการจำหน่ายที่ตามอัตลักษณ์องค์กร
- 9) หลักสูตรการตลาดการขายและการประชาสัมพันธ์ผ้าทอมือ
- 10) หลักสูตรพฤติกรรมผู้บริโภคและตลาดผ้าทอ
- 11) หลักสูตรการสร้างอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ให้กับผ้าทอและผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
- 12) หลักสูตรการออกแบบและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ
- 13) หลักสูตรการจัดการพื้นที่ร้านและพื้นที่แสดงผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อสร้างจุดขาย

3. การติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า

การติดตามและการประเมินผลการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นขั้นตอนสุดท้ายจะช่วยให้ผู้จัดกระบวนการทราบถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปจัดกระบวนการพัฒนาทั้งความรู้ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติการและผลผลิตที่เกิดขึ้นระหว่างและหลังการเรียนรู้ เพื่อทราบความก้าวหน้าผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการติดตามและการประเมินอย่างต่อเนื่องจะทำให้ทราบถึงผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมว่าสำเร็จหรือไม่อย่างไร อันจะนำมาสู่การพัฒนาและการปรับปรุงโครงสร้างจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป สอดคล้องกับ ปาริณา อาษาธิ (2565) ที่พบว่า การติดตามและการประเมินโครงการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะช่วยให้การพัฒนาปรับปรุงโครงการอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านพัฒนาอาชีพ ให้ประชาชนมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพทอผ้า สามารถประกอบอาชีพและสร้างรายได้จากอาชีพทอผ้าต่อไป วรณวีร์ ภูมิพิศโตม และคณะ (2566) กล่าวว่า สามารถประเมินจากการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติการ โดยที่การติดตามประเมินผลต้องมีความยืดหยุ่นไปตามบริบทของกลุ่มผู้เรียน อย่างไรก็ตามการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้น ควรดำเนินการร่วมกันระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในฐานะผู้เข้ารับการพัฒนาและผู้ประเมินนั้นอาจเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีการติดต่อประสานไปเพื่อให้เข้าร่วม สำหรับการประเมินโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาที่ลงไปจัดกิจกรรม มีประเด็นดังนี้

3.1 การติดตามและประเมินโครงการ โดยมีประเด็นการประเมินดังนี้ 1) ด้านบริบทของโครงการ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนา วัตถุประสงค์ของโครงการ 2) ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ 3) ด้านกระบวนการของโครงการ ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านแก้ไขปรับปรุง และด้านการดำเนินงาน

3.2 การติดตามและประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการดำเนินการ เป็นการลงพื้นที่ไปติดตามและประเมินการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม โดยมีการใช้เครื่องมืออย่างหลากหลายในการให้ได้ข้อมูลการสะท้อนกลับและการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการ ที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการคน งานและงบประมาณ โดยสร้างเกณฑ์ขึ้นมาที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่พัฒนา และ 2) ด้านกระบวนการดำเนินการ เป็นการลงพื้นที่ไปติดตามและประเมินการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม โดยมีการใช้เครื่องมืออย่างหลากหลายในการให้ได้ข้อมูลการสะท้อนกลับ ผลกระทบทางสังคม และการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพช่างทอสูงอายุเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในศักยภาพของตนเองเกิดพลังขับเคลื่อนสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาทักษะการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณภาพสูง การใช้หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของช่างทอและส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในกระบวนการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้กิจกรรมเหล่านี้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้นโดยเน้นทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานทอผ้าเพื่อให้ช่างทอผ้าสามารถพัฒนาศักยภาพและนำความรู้ไปใช้ในการผลิตผ้าทอที่มีคุณภาพสูงสุด ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายจึงไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาช่างทอ การรักษาและพัฒนาศิลปะการทอผ้าเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับวัฒนธรรมการทอผ้าและกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยให้คงอยู่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของช่างทอผู้สูงอายุสำหรับการดำเนินชีวิตและการทอผ้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- คมกฤษ จันทร์ขจร. (2551). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. **ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่)**. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิราภรณ์ จันทน์โหม และสุวิณ ทองปั้น. (2563). ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาธิบาย. **วารสารวิชาการธรรมทศน์**. 20(2), 185-196.
- ณภัทรภพ ทองรีน และ เด่น ชะเนติย์. (2565). รูปแบบการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพรูปแบบปฏิตวิถีใหม่ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาธิบายเขตลาดพร้าว. **วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์**. 7(4), 265-277.
- น้ำฝน กันมา, ลำไย สีหามาตย์ และวิลาวัลย์ สมยาโรน. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอาชีพสำหรับการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. **วารสารพิภูล**. 20(1), 121-141.
- บุศรา นิยมเวช. (2563). บทบาทของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาธิบายในเขตกรุงเทพมหานครต่อการสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิต. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 8(2), 633-645.
- บุษบา หินเธาว์, รัตนา สิทธิอ่วม, จงกล เพชรสุข, ธัญญาพร มาบวบ และสุรีย์พร แก้วหล่อ. (2566). การศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้า กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอไทยร่วมใจบ้านกร่างท้าว ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. **Journal of Management Science Pibulsongkram Rajabhat University**. 5(1), 62-77.
- เบญจนาศิริรัตน์ ไกรทิพย์ และเทิดเกียรติ แก้วพวง. (2565). การส่งเสริมองค์ความรู้และยกระดับคุณภาพหมอนไม่ต้องให้ถูกสุขลักษณะ กลุ่มอาชีพหมอนไม่ต้อง ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. **วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**. 5(25), 185-194.
- ปรวพรรณ ดวงรัตน์, อาชัญญา รัตนอุบล และวีระฉัตร สุบุญโย. (2563). รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายของผู้สูงอายุในสังคมเมือง. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น**. 17(1), 466-481.
- ปราริณา อาษาธิ. (2565). การประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน 1 อำเภอ 1 อาชีพหลักสูตรทอผ้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาธิบายอำเภอโพธิ์ชัยจังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. 7(10), 210-227.
- พรปรีดณัฏฐ์ เหมากรณ์ และอภิชาติ เสนอนันท์. (2566). การพัฒนาหลักสูตรการทำผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาธิบายอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. **วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น**. 5(7), 224-235.
- พัชรินทร์ เครือเทพ. (2559). การสร้างกลุ่มอาชีพหัตถกรรมและสินค้าเครื่องประดับจากดินปั้น (บ้านไผ่ดิน) อำเภอ เมืองตาก จังหวัดตาก. **วารสารการวิจัยกาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**. 10(1), 61-67.
- ไพฑูรย์ ผิวผาง. (2561). รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความใส่ใจในอาชีพชุมชนเทศบาลตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น. **Research and Development Journal, Loei Rajabhat University**, 13(45), 91-102.
- ลิตา พิมพ์า, อินทร์ อินอุโนชิต และ ศักดิ์ศรี สืบสิงห์. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน. **Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University**. 17(2), 37-52.

- วรรณวีร์ ภูมิพศเตโชดม, จุฬารัตน์ วัฒนะ และ ภัทรา วายาจุต. (2566). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อการเตรียมความพร้อมด้านการประเมินของผู้ประเมินผลการปฏิบัติงาน. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*. 6(2), 719-733.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory (Vol. 1)*. Prentice Hall: Englewood cliffs.
- Bessière, J. (1998). Local development and heritage: traditional food and cuisine as tourist attractions in rural areas. *Sociologia ruralis*, 38(1), 21-34.
- Brown, C. (2020). *Creating Fun and Effective Learning Environments: A Heutagogical Approach*.
- Davis, E. (2021). *Continuous Self-Development in Textile Communities: Preparing for Change in the Craft Industry*.
- Hall, R. (2009). *Heutagogy and Traditional Knowledge in Thai Weaving: The Path to Empowerment*.
- Johnson, D. (2019). *Collaborative Creativity in Craft Communities: A Heutagogical Perspective*.
- Jones, A. (2023). *Heutagogy and Individual Learning Styles: Creating Enthusiastic Learners in Artisan Communities*.
- Lansing, P. & Kreutzer, K. (2017). *Innovation and Tradition in Weaving Enterprises: Adapting to a Changing World*.
- Lefferts, H. L. & Aung-Thwin, M. (2010). *Textiles in the Thai Tradition*.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. Oxford University Press: New York.
- Palanithurai, G., & Seerangarajan, R. (2018). Informal learning among handloom weavers: A case analysis of Chinnalapatti, Tamil Nadu, India. *TVET@ Asia*, 10, 1-16.
- Porter, M. (1998) *The Competitive Advantage of Nations*. Macmillan Business.
- Ray, C. (1998). Culture, intellectual property and territorial rural development. *Sociologia ruralis*, 38(1), 3-20.
- Smith, J. (2018). *Integrating Technology in Traditional Weaving: Enhancing Skills and Creativity in Artisan Communities*.